

Költészet és zene

100 éve született Weöres Sándor

Kezdetnek szeretném idézni **Kodály Zoltán** vallomását:

„Olyan kevesen vagyunk,
hogy a műveletlenség luxusát
nem engedhetjük meg magunknak.”

Talán nem is folytathatnánk mással, mint a híres verssel:

Weöres Sándor: Kodály Zoltán

Örvendj, Pannonia, szökkenj virágba:
ezentúl én vagyok a te mosolygó lelked,
én állok kicsinyeid ágya mellett,
lépteiket az én dalom fogadja
és csalogatja folyton magasabbra
mint a sziklán vérnyom a vadászt. Ki engem
hallgat már bölcsőjében és tovább:
szándéka ellen is színig telik
szándékommal, s nem ad okot haragra.
Itt minden szívet én vettem magamra,
kezem között melengetem, és rátapad
nem-földi asszonyillat bélyege.
Itt minden lépést én vettem magamra,
alája gördül vérem szőnyege.
Árát megadtam. Örvendj, szökj virágba:
a kóbor széltől elragadtalak,
hogy tiszta száלבól szőjsem a jövődet.
Sorsod vagyok, és sorsod az enyém.

Emlékezzünk Kodály 70. születésnapjára (1952) írt „alaplímre”.

Weöres Sándor: Köszöntő gyermekhangra

Csodát regélek, íme halljátok:
a síkság helyén hegycsúcs néz rátok,
a magyar rónán kék hegycsúcs kelt fel,
ormán hajnal jár csillagsereggel.

A róna ezer éneke hangzik:
a hegy-párkányon zúgva visszhangzik;
ezernyi szép dal mind szélbe-szállna,
ha nem zúgatná nagy kő-palástja.

A hegytetőn, hol sas szárnya lendül,
a kristály jég mint orgona zendül,
a széles éggel összeforr kékje,
a csendnek van csak ily nagy zenéje.

Kodály Zoltánunk most 70 éves,
dalok mestere, sokáig élhess,
hisz egy hegyorom, hetvennel vállán,
oly ifjú mint egy arany királylány.

Minden egyes sorára „ráénekelhetjük”
a **Psalmus hungaricus** dallamát!

Weöres Sándor az *a költő*, aki *az egész világ* művészetének értékeit jól látta.

Weöres Sándor az *a költő*, aki *a hazai értékeket is* megbecsülte (Pilinszky János híres négysorosáról ezt írta: „gyönyörű vers” – „remek kis négysoros”:

(„Alvó szegek a jéghideg homokban. /
Plakátmagányban ázó éjjelek. /
Égve hagyta a folyosón a villanyt, /
Ma ontják véremet.”).

Ekkor még talán nem is sejtí, hogy nem-sokára ő is ír maradandó értékű, „remek kis négysorosokat”...

Weöres Sándor az *a költő*, akit több város is művészenek tart:

- így például a **főváros**, mert a Nyugat első nagy generációjának tagjaival, főként Kosztolányival, Babitscsal itt került kapcsolatba;
- vagy **Pécs**, hiszen egyetemi tanulmányait itt is végezte; Pécssett kötött barátságot Csorba Győző költővel vagy Fülep Lajos zengővárkonyi református lelkésszel és művészettörténésszel; Pécssett lett könyvtárigazgató...
- vagy **Székesfehérvár**, ahol múzeumi tisztviselőként dolgozott; illetve a helyi Vörösmarty Társaság tagja lett. Ma az ő nevét viseli az Országos Gyermekszínház Találkozó, amelynek Fejér megyei bemutatóit itt, Székesfehérváron tartják.

A „KÖLTÉSZET ÉS ZENE” témaköröm kapcsán *szűkítenem* kellett a mondanivalómat, hogy a kb. 45 perc rendelkezésemre álló időben eleget tehessek a felkérésnek, amelyet ezúton is köszönök...

Éppen ezért a mai témám: **a megzenésített Weöres-versek**; illetve ezen belül is: a **kóruszene**.

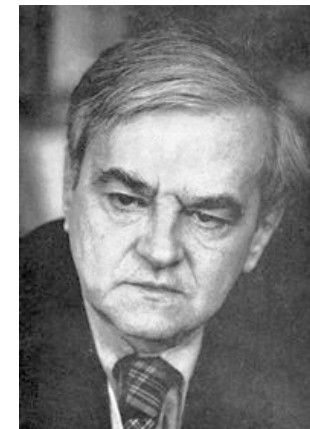
A kórusokra írt Weöres Sándor-költemények remekeiről szeretnék beszélni.

Nagyon sokáig **Petőfi Sándor** verseit zenésítették meg a legtöbben, ám „elkövetkezett” a XX. század, és a **70-es** évek „nagy négyese”: Illyés Gyula, Nagy László, Pilinszky János és Weöres Sándor.

Innen számítva Weöres Sándor a legtöbbit „megzenésített költő”.

Ma már jól látjuk: az **óvodás** kortól kezdve „*el lehet varázsolni*” a Weöres-versek ritmusvilágával, színes hangulat-skálájával a gyermekeket, a felnőtteket.

A Weöres Sándor-versek megzenésítői egy hatalmas *képzeletbeli „körben”* állhatnának, hiszen a **Kaláka**-együttes tagjaitól kezdve (kb. 50 mű



kapcsolódik hozzájuk) **Sebő** Ferencig, illetve **Bárdos** Lajostól **Kodály** Zoltánig, vagy **Kocsár** Miklóstól – Karai Józsefen, Farkas Ferencen, Szokolay Sándoron át – **Orbán Györgyig** rajzolhatnánk meg ezt a pályát...

A **Bóbita**-kötet számos megzenésített verse és a Kodály-dallamokra írt bájos-játékos Weöres-szövegek a **Kis emberek dalai** között – ma már közös kincsünk. A *Buba éneke*, a *Haragosi*, a *Pletykázó asszonyok*, a *Szán-csengő*, a *Paripám csodaszép pejkó* szinte világláger lett.

A pécsi **Tillai Aurél** sok évvel ezelőtt megjelentetett **Kariskolája** telis-tele van Weöres Sándor-szövegekre készített ún. *beéneklő-intonációs gyakorlatokkal*.

Ugyancsak Tillai Aurél **36** kórusművet tartalmazó kötete **három** ve-gyes és **két** női kart tartalmaz (*Őszi dal*; *Szán megy el az ablakod alatt*; *Magányban*, illetve a *Kis szvit*, benne a *Nádi csibe*, a *Mi volnék?* és *A birka-iskola*, vagy külön: az *Ugrótánc*...).

A sok **Varázsenek**-feldolgozás között figyelemre méltó **Vass Lajos** nyolcszólamú változata ve-gyes karra.

És... folytathatnánk a sort a **Péter József** szerkesztette kánon-gyűjtem-nnyel (Weöres Sándor – Farkas Ferenc: *Csak rajta!*... vagy a *Magot a földbe*) – Emlékszem, hogy diákként én is énekeltem itt, Székesfehérvárott, Mihályi Gyuláné Eszti néni zenei tagozatos osztályában..., a **Karai-kötettel**, a **Könnyű gyermekkarokkal**: a *Tél*, a *Dal az édesanyához* és társaival...

De a felnőttek világában is megrendítő élmény énekelni – hallgatni – vezényelni Farkas Ferenc „*Rózsamadrigál*”-ját, Orbán György „*A Paprikajancsi szerenádjá*”-t, Bárdos Lajos „*Elmúlt a tél*” című vegyes karát, vagy a két nagy Kodály-művet, a „*Norvég leányok*”-at és az „*Öregek*”-et.

A felsoroltak közül **Farkas Ferenc** kórusművének alapja lett a **Weöres Sándor**-vers, az „*Ó, ne kérdezd a rózsát, ...*” kezdetű. Életünk legfonto-sabb filozófiai létkérdéseit fogalmazza meg a költemény. Meghallgatva a „*Rózsamadrigál*” gyönyörű zenéjét, választ kaphatunk a *múlандóság* és a *maradandóság* örök lét-kategóriáira, és mintha a „*Végy példát a rigóról, ...*” kezdetű rész egyfajta „*Carpe diem!*” – gondolatot sugallna – meg-oldásként.

„*A Paprikajancsi szerenádjá*” a világirodalom egyik vissza-visszatérő témáját veti fel – megfestve a *bohóc* alakját. Egyszer egy általam is tanított kedves középiskolai osztályban tanult egy lány, akit mindig minden-ki körülállt, mert képes volt bárkit megnevettetni. El is terjedt róla: *ő az osztály bohóca*. Ám egy alkalommal, amikor folyosó-ügyeletes voltam, benyitottam a termükbe; senki nem tartózkodott bent, csak ez a lány, és keservesen sírt. Megkérdeztem tőle: mi a baj... Azt válaszolta, hogy amikor az osztályban valakit fel kellett vidítani, *ő* készen állt arra, hogy ezt megtegye, mert *ő a bohóc*. De amikor neki lenne szüksége vigasztalásra, egyedül marad... Eszembe jutott a bibliai Jób története... Ettől a pilla-

nattól fogva kezdtem komolyabban venni a *bohócok* életét, szerepét. **Orbán György** zseniális darabját meghallgatva összegezhettük magunk-ban a tanulságokat.

A „*Norvég leányok*” keretet alkotó néhány sora („A Balholm-i leá-nyok, / leányok mind / csúcson csuklyát viselnek. / Mindig mosolyognak, / de sohase nevetnek. /...”) újra és újra elhiteti velünk: nem feltétlenül kell a költőnek az általa megfestett helyszínen járnia ahhoz, hogy hiteles képet rajzoljon.

Balholm létező település Norvégiában. De – ismétlem – nem az a fon-tos, hogy Weöres Sándor járt-e ott vagy sem, hanem az, hogy a költői fantázia mit láttat vele. Emlékszem, nagy vihart kavart a maga idején az 1971-ben megjelent Déry Tibor-könyv, a „Képzelt riport egy amerikai pop-fesztiválról”. Az író nem járt az amerikai színhelyen, de riasztó kép-sort tárt elénk a kábítószeres kábulatban élő fiatalok cselekedeteiről.

Weöres Sándor nagyszerűen megkülönbözteti ezeket az érdekesen von-zó norvég lányokat, akik megérzik, hogy az „idegen fiúnak nem jár” a felszabadult nevetés, hanem „csak” a tartózkodó mosoly.

Kodály zseniális megoldása – az állandóan jelen lévő eső zenei ábrá-zolása – pedig felejthetetlen.

Végül: az „*Öregek*”-ről: Ha csak erről az egyetlen darabról lelkiismer-retesen szólnánk, több órást elmondhatnánk. Egy tizenéves fiú Kodálynak ajánl egy verset... A szöveg elején olvasható „*mind*” nem en-ged kivételt: valamennyien eljutunk egyszer az öregség keserű állapotá-ba. Fontos a „*néha*” szó is: miért csak néha jut eszünkbe, hogy segítenünk kellene. Móra Ferenc egyik szép novellájában olvashatunk arról, hogy a fiúk abbahagyják a játékot, és segítenek a rőzsét hátán cipelő, menni is alig tudó idős néninek.

Kodály megismétli a köszönést („Jó napot, bácsi!”). Az előadó előtt két lehetőség is adódik: először halk, másodszor erősebb a mondat, mintha azt sugallná ez a megoldás: az öregember nem hallotta először... Nekem mindig rokonszenvesebb volt a másik változat: az első köszönés az erő-sebb, és a megismételt a halkabb, mintha az idős ember tudatában egy belső visszhang mondaná: valóban nekem szólt ez a köszönés... Az év-szakok egymásutánja ismét kizárja a kivételt, és a fantasztikus metafora-sor („Élet-katlanban régi étek, / élet-szekéren régi szalma, / élet-gyertyán lefolyt viasz:...”) újra és újra megrendít bennünket, és igenis felidézi mindazt, amit régóta tudunk: csodálatos a magyar nyelv, és ezért sem le-het sok szép költői képünket idegen nyelvre lefordítanunk. Gondoljunk a „Szivárvány havasán...” kezdetű népdalunkra. Hiába kér bennünket külföldi barátunk: fejezzük ki ezeket a sorokat az *ő* nyelven...

Kodály nagyszerű érzékkel hagyja ki (megteheti) azt a néhány sort, amely szerinte a zeneműben nem lenne eléggé költői („tornác”, „csomagol”).

Amikor középiskolai osztályunkba egy harminckét éves férfi tanár érkezett, diákként összesűgtünk: milyen „jó fej”, csak kár, hogy már öreg... Ma a 65. felé ballagva még mindig nem hiszem el a „Hetven nehéz év a békó karjukon...” igazságát, mert azt gondolom: majd hetven fölött végre szabadon gazdálkodhatom az időmmel...

Nemrég egy 84 éves néni kertjében segédkeztem, és meghatott az egyik mondata (amikor a terveiről beszélt): „Holnap diófát ültetek...” Aki kicsit ismeri a fák jövőjét, komolyan elgondolkozhat...

Kodály szabadon bánik a szöveggel akkor is, amikor a zenemű végén ötször megismétli a „No, gyere, tedd le.” mondatot. Amikor meghallgatjuk, mindenki újra átélheti: a zenei ábrázolás a kedves, hívó szótól – a számon kérő hangig – vezet el bennünket az Isten országába való megérkezés boldog pillanataig.

Ma egy olyan nagyszerű költőre emlékezünk, aki **15 éves** fejjel megírja az „Öregek”-et, ugyanakkor nagyon szerényen önmagát *zenei antitalentumnak, rossz hallásúnak* gondolja, és csak később vallja: sikerül lassan-lassan közel jutnia az ütem, a ritmus, a hangulat világához... Mondja ezt magáról az a költő, aki fordítóként is kiváló volt... Úgy látszik, ezt a fajta **szerelességet** újra meg kell tanulnunk...

dr. Szabó Szabolcs

Az előadás elhangzott Székesfehérvárott, a XXII. ÉNEKLŐ IFJÚSÁG SZAKMAI NAPOK rendezvényén, 2013. április 14-én.

Az előadáson a Komlói Pedagógus Kamarakórus felvételei hangzottak el; a résztvevők egy kis gyűjteményt kaptak a szövegekből és a Bárdos, illetve Kodály által írt énekelhető biciniumokból.



A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola **25 éves jubileuma**

A budapesti Szent István Bazilikában ünnepelte 2013. április 27-én, 25 éves fennállását a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola.

A laudációt *Szönyi Erzsébet* Kossuth-díjas zeneszerző, ny. egyetemi tanár írta „A Magyar Kodály Társaság Hírei” felkérésére.

– E sorok írója már fogantatáskor ismerte az iskolát, mert ahová unokáit vitte a Forrai Katalin kezdeményezte zenei óvodába, nevezetesen a főváros első kerületi Kosciuszko Tádé utcában működő ének-zenei általános iskolába, abban az időben *ifj. Sapszon Ferenc* volt az énektanár. Már

akkor tervezte álmai megvalósítását, az angol katedrális kórusiskola modelljét. Ahogy Madách megírta: „Az ember célja a küzdés maga”. *Ifj. Sapszon Ferenc* kitartóan végigharcolta, végigvárta, míg beteljesedett. Igaz még ma sem teljesen olyan, mint ahogy annak idején elképzelte, de közel áll hozzá. Mindenesetre az alap-ötlettől kezdve, mire a külterületi ideiglenes, több helyen működő „barakk”-iskolából Várnegyedbeli épületbe költözhettek, eltelt közel két évtized, de a megálmodott „kollégium” még várta magára.

Így is csodával egyenlő, ami 25 év alatt történt. Erről adott rövid művészi összefoglalót 2012/13 évadjuk bérleti, harmadik, ünnepi, jubileumi, hálaadó hangversenye.

Közreműködtek az iskola jelenlegi és volt növendékei, együttese, szólistái, szülői kórusa és a Zuglói Filharmónia, melynek művészeti vezetője *Záborszky Kálmán*. A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola kórusait *Sapszon Ferenc*, és *Tóth Márton* vezényelte. Utóbbi az iskola volt növendéke, ének-zenetanár, karnagy, egyházzenesz az évek során szemünk előtt bontakozott ki vezetettől vezetővé, az Exultate Fiúvegyeskar és az ifjúsági zenekar karnagyává.

Az ünnepi hangversenyt Sapszon Ferenc köszöntője nyitotta meg. Üdvözölte az esemény vednökét, a jelenlévő Kodály Zoltánnét, Erdő Péter bíboros urat, Csomós Miklós I. kerületi főpolgármester helyettest Gázsó Ferenc egyetemi tanárt, Szőnyi Erzsébet zeneszerzőt ny. egyetemi tanárt, és a bazilika plébánosát Schnell György főtisztelendő urat, aki befogadta ezt az ünnepi rendezvényt. Megemlékezett három szeretett, fiatalon elhunyt kórustagjáról – Tóth Péter, Busi Anna és Bácsi Zoltán. – A hangverseny műsorának ismertetését ezután *Koncz Ádám* tanár úr vette át aki, amikor a vegyeskar énekelt, maga is beállt a kórusba. A hangverseny gördülékeny és egyben magas színvonalú levezetése az ő érdeme volt.

Elsőként a legkisebbek léptek, egymás kezét fogva, az oltár lépcsője elé. Az 1-4 osztályosok szívmengető dalolását hallhattuk Kodály Zoltán műveiből, Szedő Dénes verseivel, néhányat Sapszon Ferenc invenciózus feldolgozásában, megkoronázva Kodály: Jézus és a gyermekek című művével. Orgonán *Nagy Ákos* (szintén az iskola volt növendéke, ma tanára), triangulumon Ménesi Júlia, fadobon Nagy Bálint kísérte a kórust.

A legkisebbekhez csatlakozott a 3-4 osztályosok *Gaudete kórusa*, Kapi Judit és Sapszon Ferenc vezetésével, majd hozzájuk szegődött a *Jubilate Leánykar* és együtt énekelték Kistétényi Melinda szövegével Kodály 3. Triciniumát. Ezután a jelenlegi kórusiskola *Jubilate Leánykar* tagjaihoz felsorakoztak a „régijubilatesok”, akik jelenleg a felnőtt *Cantate* Vegyeskar nőikar szolamát képezik, s így együtt hangzott fel Lőkősházi Mária szólójával Kodály: Hegyi éjszakák I. című műve, a „Semmit ne bánkódjál” című kompozíció, mindkettő a technikai tudás teljes biztonságával és a bensőséges átélés, a hitbeli meggyőződés bizonyosságával szólt. Felemelő érzés volt hallgatni.